

СУЧАСНА ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ТА ПРИВАБЛИВІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянути методологічні аспекти формування інвестиційної стратегії, запропоновані принципи щодо досягнення оптимального співвідношення між рівнем ризику та доходу, які впливають на результативність інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Проведено економіко-статистичне дослідження інвестиційної привабливості підприємств Одеської області станом на 1 січня 2005 року.

У сучасних умовах господарювання виробнича і комерційна діяльність багатьох підприємств і корпорацій пов'язана з обсягами і формами здійснюваних інвестицій. Саме регулювання та управління інвестиційною діяльністю та пов'язаних з нею економічних процесів займає ключове місце у вирішенні проблем структурної перебудови економіки України, активізації науково-технічного прогресу, підвищенні ефективності діяльності підприємств. Проблема залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у реальний сектор економіки завжди була актуальною, питанням реального виживання та розвитку. Інвестиції є найвагомим чинником економічного зростання, складною економічною категорією, яка характеризується багатогранністю, виступає каталізатором у процесі розширеного відтворення та лежить в основі відносин, які складаються на інвестиційному ринку. Інвестиційна стратегія є однією із основних складових загальної економічної стратегії, її вибір та реалізація – основним змістом стратегічного управління інвестиційним процесом.

В економічній літературі останніх років багато приділено уваги питанням інвестиційної стратегії діяльності підприємств, інвестиційного менеджменту, портфелям цінних паперів тощо. Так, питаннями управління інвестиційною діяльністю займаються науковці, серед яких слід виділити В.В.Бочаров, І.О.Бланк, Ю.В.Багатін, Т.Б.Кублікова, О.С.Редькін, Н.А.Хрущ, В.О.Швандар та ін. Але деякі питання залишаються невизначеними, недостатньо обґрунтованими. Тому виникає потреба удосконалення та розширення дослідження цієї проблематики, зокрема виявлення елементів сучасної інвестиційної стратегії підприємств, побудови низки важливих принципів щодо досягнення оптимального співвідношення між рівнем ризику та отриманого фінансового результату.

Метою роботи є: визначення концептуальних підходів до формування інвестиційної стратегії; розробка принципів щодо досягнення оптимального співвідношення між рівнем ризику та доходу, які впливають на результативність інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств; проведення економіко-статистичного дослідження інвестиційної привабливості підприємств Одеської області станом на 1 січня 2005 року.

Серед економістів існує думка, що фінансові та реальні інвестиції можуть бути включені до одного інвестиційного портфеля та керуватись одними і тими ж методами. Такий підхід не може бути достатньо ефективним, оскільки складові такого портфеля мають різну економічну ефективність. Отже, окремим типам інвестиційних портфелів має відповідати різноманітність методів управління та нагляду. Слушною є думка Пересади А.А. щодо побудови інвестиційних портфелів двох видів: реальних інвестиційних проектів та цінних паперів. Ефективне формування і стратегія управління інвестиційним портфелем є однією із основних проблем сучасної теорії інвестицій [1, с.141].

Доцільно зауважити, що на стадії аналізу та розробки інвестиційної стратегії, інвестиційний портфель є засобом досягнення стратегічних цілей розвитку компанії, а на стадії реалізації кожного проекту, поняття інвестиційного портфеля визначає структуру інвестицій [2, с.141].

Інвестиційний процес відбувається безперервно та динамічно. У свою чергу, інвестиційний ринок визначають економічні відносини між його учасниками, які є рушійною силою інвестиційного процесу. В 20 столітті Г. Аврамовим визначені такі три історичні етапи світового інвестиційного процесу:

70-і роки – етап переваги портфельних інвестицій у формі дочірніх компаній та товарних кредитів для реалізації інвестиційних проектів;

80-і роки – етап переважно прямого інвестування підприємницького капіталу в промисловість та сферу послуг в слабо розвинутих країнах;

90-і роки – етап інвестування не лише фінансових, а і „невідчутних” ресурсів у формі об'єктів промислової власності і прав на них.

А.Мокій стверджує про настанні четвертого етапу, який викликаний формуванням глобальної „самодостатньої” фінансової економіки, посиленням суперечностей між світовими економічними центрами внаслідок формування європейського ринку капіталів на основі єдиної валюти.

Інвестиційний процес розпочинається та закінчується на інвестиційному ринку та характеризує перетворення грошового капіталу у виробничий, коли інвестиції як економічна категорія шляхом капіталізації перетворюються на активи, які здатні приносити прибуток [1, с.61]

Інвестиційна політика - складова фінансової стратегії підприємства, що полягає у виборі та реалізації найбільш раціональних шляхів розширення і відновлення виробничого потенціалу з метою досягнення високих фінансових результатів [3, с. 13]. При виборі інвестиційної політики доцільно керуватися наступними засадами:

- Досягнення економічного, науково-технічного і соціального ефекту розглянутих заходів. При цьому для кожного об'єкта інвестування використовуються конкретні методи оцінки ефективності. За підсумками такої оцінки здійснюється добір окремих інвестиційних проектів за критерієм ефективності. За іншими рівними умовами приймаються до реалізації ті з них, що забезпечують підприємству максимальну ефективність, обґрунтовують цільовий прибуток підприємства.
- Одержання підприємством найбільшого прибутку на вкладений капітал при мінімальних інвестиційних витратах.
- Раціональне розпорядження засобами на реалізацію безприбуткових проектів, тобто зниження витрат на досягнення науково-технічного, соціального або економічного ефектів. Використання підприємством державної підтримки для підвищення ефективності інвестицій у формі бюджетних позичок, гарантій Уряду України й т. і.
- Залучення субсидій і пільгових кредитів міжнародних фінансово-кредитних організацій і часток іноземних інвесторів.
- Забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків, пов'язаних з реалізацією конкретних проектів. За рівнем інвестиційного ризику виділяють безризикові, низькорисковані, середньорисковані і високорисковані інвестиції. Вплив комерційних ризиків (будівельних, виробничих, транспортних та інших ризиків) може бути оцінений через ймовірну зміну очікуваної прибутковості інвестиційних проектів і відповідного зниження їхньої ефективності. Такі ризики можуть бути знижені замовниками проектів і притягнутих інвесторів за допомогою самострахування, тобто створенням фінансових резервів, диверсифікованості інвестиційного портфеля і комерційного страхування. Захист від некомерційних ризиків (стихійні лиха, аварії, безладдя й ін.) забезпечується шляхом надання гарантій Урядом України і страхування інвестицій.
- Забезпечення ліквідності інвестицій варто передбачати в силу значних змін зовнішнього інвестиційного середовища, кон'юнктури ринку або стратегії розвитку підприємства в майбутньому періоді (року). Тому по окремих об'єктах інвестування може істотно знизитися прибутковість, що зробить негативний вплив на загальну інвестиційну привабливість підприємства. У силу впливу цих негативних факторів часто приходиться приймати рішення про своєчасний вихід з неефективних проектів і реінвестуванні капіталу, що вивільняється. З цією метою по кожному інвестиційному об'єкту варто оцінити рівень ліквідності інвестицій.
- Аналіз і прорахунок ситуацій, можливість швидкого прийняття рішень індивідуальними й інституціональними інвесторами. Своєчасне і грамотне вкладення в ту або іншу галузь може привести до одержання високих дивідендів.

Найбільш загальними умовами успіху у всіх формах інвестування є ретельний збір необхідної інформації з цікавлячих параметрів; прогнозування і прорахунок перспектив ринкової кон'юнктури об'єктів, що цікавлять інвестора; гнучке коректування інвестиційної тактики, а часто і стратегії.

Відзначимо, що портфельні інвестиції пов'язані з формуванням портфеля і являють собою придбання цінних паперів, що задовольняють інтереси конкретних інвесторів. Для нормального формування і функціонування портфеля ставиться задача досягти оптимального співвідношення між рівнем ризику і доходу [4, с.138]. Щоб реалізувати дану задачу, необхідно дотримуватись низки принципів, а саме:

- Принцип забезпечення реалізації інвестиційної стратегії визначає відповідність між цілями стратегії акціонерного товариства та його інвестиційним портфелем. Необхідність такого ув'язування викликається наступністю короткострокового і довгострокового прогнозування інвестиційної діяльності. При цьому задачі короткострокового планування підкоряються довгостроковим стратегічним цілям.
- Принцип забезпечення відповідності портфеля інвестиційним ресурсам, тобто коштам, які можна вкласти у фондовий портфель. Даний принцип припускає збереження фінансової незалежності і стійкості акціонерного товариства. Реалізація цього принципу на практиці визначає обмеженість фінансових активів, що відбираються у портфель, рамками можливого їхнього фінансування.
- Принцип оптимізації співвідношення прибутковості і ризику визначає пропорції між даними параметрами виходячи з пріоритетних цілей інвестора. Реалізація даного принципу досягається шляхом диверсифікації об'єктів інвестування.
- Принцип оптимізації співвідношення прибутковості і ліквідності визначає необхідні пропорції між даними

параметрами. Даний принцип повинний враховувати забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності акціонерного товариства.

- Принцип забезпечення керованості інвестиційним портфелем. Він визначає обмеженість фінансових активів, що відбираються в портфель, можливостями наявних у інвестора грошових ресурсів. При недостатній ефективності фінансових інструментів доцільно реінвестувати вкладені в них грошові кошти в більш доходні активи.
- Принцип оптимізації співвідношення прибутковості й інвестиційної стратегії. Обрана тактика і стратегія спрямовані на одержання найбільшого прибутку на вкладений капітал. Процес формування стратегії пов'язаний з обґрунтуванням цільового прибутку підприємства.
- Принцип забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків з урахуванням інфляційних чекань. Тут розглядається прогнозування й аналіз оцінки ефективності інвестиційних проєктів.
- Принцип чутливості інвестиційного проєкту, що передбачає визначення рівня впливу окремих факторів, що варіюють, на фінансові показники даного інвестиційного проєкту. Його інструментарій дозволяє установити потенційний вплив на ефективність проєкту. В аналізі чутливості інвестиційні критерії визначаються для широкого діапазону вихідних умов. Виділяються найбільш значимі параметри проєкту, виявляються закономірності зміни фінансових результатів від динаміки кожного з параметрів.

Формування інвестиційного портфеля акціонерного товариства з урахуванням зазначених принципів здійснюється у певній логічній послідовності за встановленими критеріями прибутковості, ліквідності і ризику.

Стратегія є тим інструментом, за допомогою якого можна вирішити фінансові та стратегічні завдання, які окреслені. Вона є одночасно проєктивною (направленою), реактивною (яка адаптується) та динамічною (яка розвивається). Тому при побудові стратегії необхідно враховувати ситуацію, яка є в середині самого господарського суб'єкта та за його межами. Менеджери розробляють стратегію з метою визначення основних напрямків розвитку підприємства та для того, щоб приймати оптимальні рішення при виборі способу дій. Стратегія підприємства складається із множини відповідей на питання „як?”, а саме: як розгорнути свій бізнес, як отримати перевагу над конкурентами, як задовольнити існуючих споживачів свого продукту та знайти нових клієнтів, як управляти окремими функціональними підрозділами та в цілому підприємством, як досягти окреслених стратегічних та фінансових цілей? Відповідь на ці питання не може бути однозначною, бо залежить виключно від внутрішньої ситуації на підприємстві, від поставлених ним цілей своєї діяльності та від змін навколишньої ситуації і мобільності підприємства щодо тенденції цих змін.

За станом на 1 січня 2005р. загальна сума прямих іноземних інвестицій в економіку області становила 507,3 млн.дол.США. Включаючи позичковий капітал, сума складає 531,8 млн.дол.США. У регіоні інвестовано 648 підприємств, прямі іноземні інвестиції надійшли з 62 країн світу.

На протязі 2004р. у підприємства регіону вкладено 136,9 млн.дол.США, що на 50,9% більше, ніж за 2003р., у тому числі з країн СНД надійшло 1,0 млн.дол., з інших країн світу – 135,9 млн.дол. Основна форма залучення відбулась за рахунок грошових внесків – 100,3 млн.дол. та рухомого і нерухомого майна – 32,6 млн.дол. Водночас відбулося зменшення капіталу на суму 12,6 млн.дол.США.

На рис.1 проілюстрована структура прямих іноземних інвестицій в економіку Одеської області станом на 1 січня 2005 року.

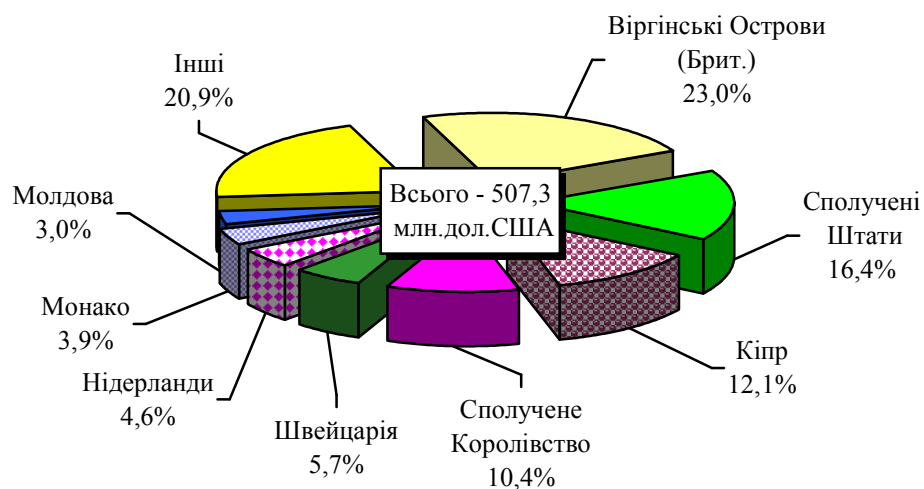

Рис. 1. Статура прямих інвестицій іноземних країн в економіку Одеської області на 1 січня 2005 року.

Серед країн світу лідерами прямого іноземного інвестування в економіку області були: Віргінські Острови (Брит.) – 116,7 млн.дол.США (23,0% від загального обсягу прямих інвестицій), Сполучені Штати Америки – 83,3 млн.дол. (16,4%), Кіпр – 61,1 млн.дол. (12,1%), Сполучене Королівство – 52,8 млн.дол. (10,4%), Швейцарія – 28,9 млн.дол. (5,7%), Нідерланди - 23,3 млн.дол. (4,6%), Монако – 19,6 млн.дол. (3,9%), Молдова – 15,2 млн.дол.США (3,0%). На ці країни припадало 79,1% загального обсягу прямих інвестицій.

На рис.2 відображена структура прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності станом на 1 січня 2005 року у вигляді кругової діаграми. Наголосимо, що пріоритетними для інвестування в області були підприємства таких видів економічної діяльності як: допоміжні транспортні послуги (у 103 підприємства вкладено 89,7 млн.дол.); харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів (відповідно у 59 підприємств – 77,8 млн.дол.); виробництво продуктів нафтоперероблення (в 1 підприємство – 79,8 млн.дол.); операції з нерухомістю та послуги юридичним особам (у 66 – 53,9 млн.дол.); будівництво (у 34 – 25,3 млн.дол.); оптова торгівля і посередництво в торгівлі (у 128 – 31,0 млн.дол.); роздрібна торгівля (у 26 – 21,4 млн.дол.); металургія та оброблення

металу (в 11 – 16,9 млн.дол.); наземний транспорт (у 22 – 22,7 млн.дол.); охорона здоров'я та соціальна допомога (в 11 – 13,8 млн.дол.США).

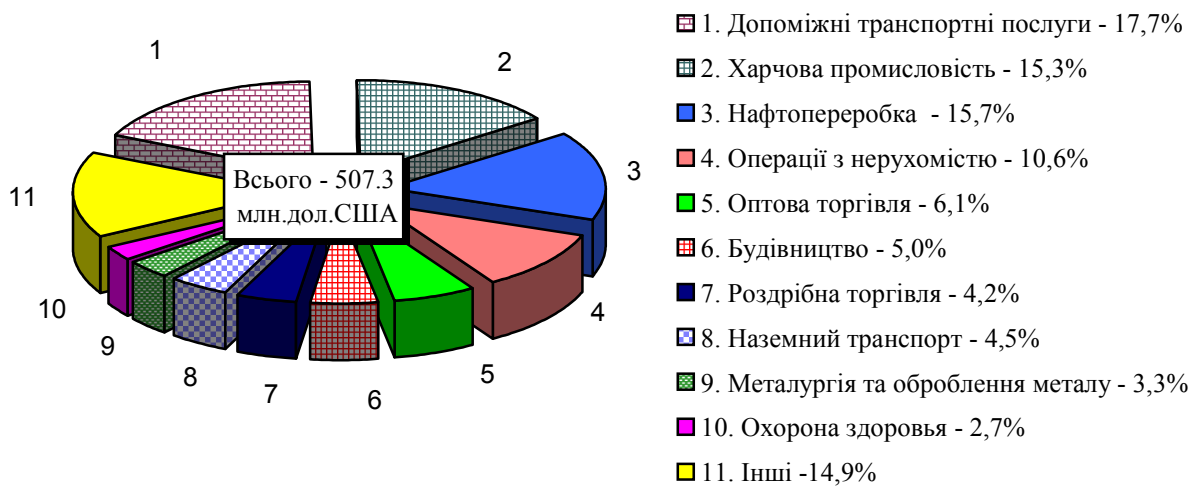

Рис. 2. Структура прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності станом на 1 січня 2005 року

Найбільші капітали спрямували інвестори з Віргінських Островів (Брит.) у підприємства, основний вид діяльності яких виробництво продуктів нафтоперероблення. Металургія та оброблення металу викликали найбільший інтерес у інвесторів з Сполучених Штатів Америки (капітал надійшов на суму 15,0 млн.дол.США або 3,0% від регіонального обсягу прямих інвестицій); операції з нерухомістю та послуги юридичним особам зацікавили інвесторів з Кіпру (24,5 млн.дол або 4,8%) та з Віргінських

Островів (Брит.) (19,4 млн.дол або 3,8%); у харчову промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів найбільші кошти надходили з Нідерландів (22,1 млн.дол. або 4,4%), Сполученого Королівства (відповідно - 9,3 млн.дол. або 1,8%), Сполучених Штатів Америки (9,3 млн.дол. або 1,8%), Кіпру (7,9 млн.дол. або 1,6%); у будівельні фірми вагомі внески зробили інвестори з Сполучених Штатів Америки (9,1 млн.дол. або 1,8%), Греції (8,0 млн.дол. або 1,6%); у підприємства з обмеженою відповідальністю, головний вид діяльності яких є допоміжні транспортні послуги, вклали капітали фірми з Монако (19,6 млн.дол. або 3,9%), Швейцарії (16,9 млн.дол. або 3,3%), Сполученого Королівства (14,8 млн.дол. або 2,9%), Кіпру (9,8 млн.дол. або 1,9%), Ліхтенштейну (8,0 млн.дол. або 1,6%); у підприємства, які мають відношення до охорони здоров'я, найбільші капітали спрямували інвестори з Молдови (13,5 млн.дол.США або 2,7%).

На 1 січня 2005р. спостерігався наступний розподіл інвестованих коштів за формами власності: у підприємства приватної форми власності вкладено 500,5 млн.дол.США, (що становило 98,6% до загального обсягу прямих інвестицій); у підприємства державної корпоративної – 5,5 млн.дол. (1,1%).

61,4% прямих іноземних інвестицій здійснено у підприємства м.Одеси, загальна сума яких становила 311,7 млн.дол.США; 16,7% або 84,5 млн.дол. - м.Іллічівська; 7,8% або 39,4 млн.дол. -

Комінтернівського району; 4,5% або 22,7 млн.дол. – Овідіопольського району; 3,4% або 17,0 млн.дол.США - м. Теплодара [5, с. 276-280; 6, с. 268-277].

Обсяг інвестицій з області в економіку іноземних держав на 1 січня 2005р. становив 36,6 млн.дол.США (з урахуванням курсової різниці), у тому числі в країни СНД – 0,3 млн.дол., в інші країни світу – 36,3 млн.дол.США. Найбільші вкладення спрямовані в економіку В'єтнаму (41,8%), Іспанії (37,8%), Гонконгу (14,8%). Підприємствами водного транспорту вкладено 98,3% від загального обсягу інвестицій з області. Регіональні підприємства – інвестори відносились до державної форми власності (96,2%), державної корпоративної (2,2%), приватної (1,6%) [7, с. 98-101].

Отже, кожне підприємство має свободу вибору власної стратегії. Воно може різними способами диверсифікувати свою діяльність, або сконцентруватися на одному виді діяльності, а це означає, що стратегія не є конкретно встановленою формулою, а, в першу чергу, націлює на пошук, роздум. Інвестиційна діяльність підприємства є тривалим процесом, і тому має здійснюватись із урахуванням певної перспективної спрямованості. Формування напрямків цієї діяльності, системи її довгострокових цілей та вибір найефективніших шляхів їх досягнення з урахуванням перспективи є процесом розробки інвестиційної стратегії.

Розробка інвестиційної стратегії підприємства знаходить подальшу конкретизацію в процесі побудови тактики стратегічного управління, зокрема шляхом формування інвестиційного портфелю підприємства. В основі інвестиційної діяльності лежить процес постійного перетворення інвестицій, тобто їх кругообіг. Кругообігу інвестицій на різних господарських суб'єктах притаманна нерівномірність, різна тривалість, що зумовлює необхідність поширення інвестиційного процесу за межі одного підприємства та спонукає до формування на базі окремих кругообігів єдиної інвестиційної системи. Для того, щоб реалізувати прогресивні напрямки інвестиційної стратегії та досягти її ефективності, необхідно нарощувати та сприяти розвитку інтелектуального персоналу, який займається інвестиційною діяльністю, трансформувати існуючий нині господарський механізм і створити новий на засадах використання світових досягнень науково-технічного прогресу. Це є життєво необхідним завданням для того, щоб вижити у складній економічній ситуації та досягти значного рівня конкурентоспроможності. Вибір стратегії та її реалізація є основним змістом стратегічного управління інвестиційним середовищем. Причому всі суб'єкти економічних відносин, що здійснюють діяльність в інвестиційному середовищі, розробляють стратегію свого розвитку відповідно до конкретної ситуації, в якій вони знаходяться з урахуванням принципів оптимального співвідношення між доходністю та ризиком, швидкого реагування на зовнішні та внутрішні зміни.

Таким чином, проведені дослідження дають змогу сформулювати наступні висновки. Економічні перетворення, що відбуваються у вітчизняній економіці, створюють умови для стабілізації сфери матеріального виробництва, і надалі, досягнення значних темпів його росту. Проте, без істотних інвестицій у виробничу сферу з метою широкого відтворення і структурної перебудови основних фондів усіх галузей, проблему підвищення ефективності виробництва вирішити не можна. Для країн, які знаходяться на стадії трансформаційних перетворень в економіці, можливості мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів на визначений час стають обмеженими. Тому основну увагу варто звернути на проблему залучення іноземних капіталів, підвищення інвестиційної результативності вітчизняних підприємств. Залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль в структурі пріоритетів української економіки. Саме тому, виникає питання привабливості України як об'єкта іноземного інвестування. Крім залучення іноземних інвестицій доцільно звернути увагу на управління інвестиційними потоками. Запропоновані принципи щодо досягнення оптимального співвідношення між рівнем ризику та доходу, які впливають на результативність інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Проведено економіко-статистичне дослідження інвестиційної привабливості підприємств Одеської області станом на 1 січня 2005 року, яке показало значне підвищення інвестиційної активності порівняно з попереднім роком. Цілком, досягти бажаних результатів на практиці можна лише за умовами здійснення стратегічного управління інвестиційним процесом, яке безумовне має намір підвищити фінансові результати господарсько-фінансової діяльності підприємств.

Література

1. Хрущ Н.А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії та технології. – Хмельницький: ХНУ, 2004. – 309 с.
2. Богатин Ю.В. Оценка эффективности бизнеса и инвестиций: Учеб. Пособие. / Ю.В. Богатин, В.А. Швандар. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 254 с.
3. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент. – СПб: Питер, 2002. – 160 с.: ил. – (Серия «Краткий курс»).
4. Бочаров В.В. Финансовое моделирование. – СПб: Питер, 2000. – 208 с.: ил. – (Серия «Краткий курс»).
5. Статистичний щорічник України за 2003 рік. / За ред. О.Г.Осауленка. – К. – 2004

6. Статистичний щорічник України за 2004 рік. / За ред. О.Г.Осауленка .– К. – 2004
7. Odessa Region - 2004 // Investment Profile. Investment promotion bureau. – С. 98-101.